

О ношењу крста у Ибарском Колашину и пећкој нахији.

Митар С. Влаховић — Београд

Многа села чувају од старине дрвени крст са лепим дуборезом, а нека скупочени метални крст. Крсти се носе у пролеће ради плодности. Ако је у селу један крст носе га наизменично: једне године један крај села а друге други, или се тако ређају братства сваке године. Нека села имају по два крста. Постоји обичај да више села носе крстове на један дан. Тако у Чевчу носе крст заједнички на Марковдан Лепавићи, Андрићи и Продановићи. Крст су донели из Црне Горе кад су се доселили Андрија и Продан, па га поклонили Лепавићима као најстаријим становницима тога краја, да га заједнички носе. У тај крст немају »исе« новији досељеници. Чечево, Резала и Тушићи носе крст заједнички на први дан Тројица. Они се скупе код цркве свете Петке и пођу на »запис« код Писане Букве и после редом од записа до записа. У четвртак, први после Тројица, носе крст на Превоју где је запис Мобина Буква. У Брњачком крају се носи крст на Спасовдан. Запис је на Пресједи код старе црквине. У Брњаку на месту Спасојевик, где су два дуба, је запис и ту се »обрну« »крстоноше« 5 јула, по старом, на светог Петра Коришког.

На први дан Тројица донесе се из десет села четрнаест крстова код цркве у Придворици. Свако село скуп се око свог крста тог дана, па сељаци сваког села иду заједнички цркви певајући »Господи помилуј нас, Господе, Господе, Господе помилуј нас!« То се каже »господамо«. Жене не иду за крстом него чекају на сред села под записом, али иду сви мушкарци од пет година па даље. У цркви кад се сврши црквени обред пођу сви на »заједнички запис свих села« где се читају молитве. Одатле се разиђу крстоноше сваки у своје село и пођу од записа до записа и по »губна« у селу. Кад дођу на губно окрену се трипут око стожера, па прођу кроз кућу која има двоја врата и трипут се окрену. Кад обиђу село и све записе скупе се крстоноше једног села у средини свог села под записом, и чекају свештеника, јер он мора да дође тог дана у свих десет села. За све време док обилазе записе и губна »господају«.

Пошто свештеник сврши обред око записа скупљени народ, међу којим је и женскиње, игра и пева. Код сваког главног записа у селу се изнесе јело: сир, »гагње пите«, хлеб и друга јела. Од пића обично ракија. Сваки домаћин донесе ту: у један чанак просејано пшенично брашно, у други со са сириштем (*coagulum*) и у чистој марами пшенице. Најглавније је да се изнесе со и сириште.¹ Кад поп очита над свим тим, онда се зове: »очитано жито«, »очитана со«, »очитано брашно« и »очитано сириште«. Очитано се жито чува и посеје као прво жито од године. Очитано се брашно замеси са »водицом« освећеном тог дана и испече као хлеб. У тај се хлеб стави и очитана со, па се и хлеб зове »очитани хлеб«. Од тога хлеба једу сва чељад из куће и дадне се од њега и свој стоци.

После тога свега одреди се на скупу ко ће носити крст идуће године. То мора бити младић нежењен и у свему исправан. Младић који је верен или има намеру ускоро да се жени моли да му се да још за ту годину крст да га носи. Кад се предаје крст од једног младића другоме, за идућу годину, сви присутни пољубе крст и честитају га младићу. Дотични га чува у својој кући са поносом као највећу светињу годину дана, када ће га понети пред целим селом.

На планини Мокрој, код Чечева, има језеро код кога се доносе први крсти (литија) од године, а то је на Марковдан, трећи дан по Ђурђевдану. Ту дођу мушкарци из сваког села посебно са својим крстом и тако се донесе десет до дванаест крстова тог дана. Свако село се граби да прво дође на језеро, па се иде ноћу и осване код језера. Колашинска села су имала од старине »златан крст« и носили га заједнички на то језеро, на поменути празник. Верује се ко има тај крст да има плод у пољу. Због тога се »Пецка Нахија« (Метохијанци) старала да отме тај крст, па су због тога крста биле честе туче између Колашинаца и Метохијанаца. Зна се и за неколико убистава због тога крста. На неки начин су добили Метохијанци тај крст, који је данас, по казивању Колашинаца, у селу Вање или у Леочину. Откад су добили Метохијанци тај крст носе га кријући неколико људи и то ноћу, на поменуто језеро, и »погружавају« га (»погружавати«) — потапају га у језеро у исти дан. Иначе Метохијанци долазе у масама на Марковдан без крста пошто га крију.

¹ Употребљава се за сирање млека.

Село Бање — Општина рудничка — носи крст на први дан Духова и на Богојављење, а село Дрен други дан Духова. Бање има два дела у том крсту, па га зато и носи на два поменута празника. Сваки домаћин из Дрена донесе у понедељак, рано пре почетка литије, зелене траве са цвећем, или гранчица са дрвећа или жита и свеже у »денчић« (снопић), па то ставе у ред пред црквом, а свештеник или његов заменик изабере један денчић и рече: »Чије је ово тај ће носити идуће године крст«. Тако се деси да један исти носи више година крст. Који добије тај дан крст, даје ручак сутрадан у својој кући већем броју људи.

Zusammenfassung.

Das Kreuztragen in Kolašin am Ibar und Nahija von Peć. Kolašin liegt am Flusse Ibar bei Kosovska Mitrovica, die Nahija von Peć befindet sich aber westlich von ihm. Kreuze werden nicht getragen wie in anderen Ortschaften, sondern besitzt jedes Dorf oder auch mehrere Dörfer zusammen ein gemeinsames Kreuz, das in Frühlingsfeiertagen wegen der Fruchtbarkeit der Felder getragen wird. Falls eine Familie (Gemeinschaft) übersiedelt, nimmt sie das Kreuz als ihr Eigentum in die neue Siedlung mit. Das Kreuz bekommt der vorwurfslose, von allen ausgewählte Junggeselle zum Schutz. Die Kreuze werden getragen über die Felder und die Dreschtenne und dann wird gesegnet (očita): der Weizen, das Mehl, Salz und die Säure (die saure Milch verursacht). Aus dem gesegneten Mehl wird Brot gemacht, das alle aus der Familie und auch das Vieh zum Essen bekommen.

Auf dem Gebirge Mokroj befindet sich ein See, zu welchem den dritten Tag nach St. Georgfeier (Markov dan) die ersten Kreuze des Jahres getragen wurden. Aus zehn Dörfer werden zwölf Kreuze hierher gebracht und in das Wasser getaucht. Die Dörfer aus Kolašin haben von jeher ein »goldenes« Kreuz gehabt. Wegen des Aberglaubens, daß, wer dies Kreuz besitzt, auch Segen im Felde hat, sind mehrere heftige Feindseligkeiten entstanden, in denen auch Menschen zugrunde gegangen sind. Auf irgend eine Weise bemächtigten sich dieses Kreuzes die aus Metohija, die es jetzt heimlich und versteckt vor denen aus Kolašin zum Wasser tragen, ohne ihn aber kommen sie immer sehr zahlreich.

